

Сисоєва В. П. – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ КРИМІНОГЕННІ ФАКТОРИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підвищення кількості злочинів у сфері господарської діяльності зумовлює необхідність визначення чіткої системи запобігання таким злочинам, що розпочинається з вивчення чинників їх детермінації. Ринкова система господарювання України має особливості, зумовлені залишками адміністративно-командного керування та відсутністю належного досвіду державного регулювання економічних процесів у сучасній економіці. Між кон'юнктурою ринку та політико-правовим регулюванням господарювання утворилася прогалина, що сприяє вчиненню злочинів у сфері господарської діяльності та неможливості держави вчасно реагувати на ці явища.

Ще на початковому етапі становлення нової системи господарювання суспільство виявилось невідповідно до втілення принципів ринкової економіки. Її механізм мав певні недоліки. На думку Т. О. Пікуля, особливості формування ринкових відносин в Україні породило так званий кримінальний рівень забезпечення безпеки підприємництва. Кримінальні структури охоронного бізнесу з'явилися на ринку раніше, ніж законні підприємства, і подекуди досі функціонують [1, с. 150]. Хоча розвиток соціально-економічних структур завжди характеризувався наявністю суперечностей між економічними інтересами особи, суспільства й держави, а також інших держав, в умовах трансформаційних процесів такі суперечності загострюються. Особливістю перехідного періоду економіки була несформованість та нестійкість всієї системи економічних інтересів. Це зумовлено тим, що в один і той самий період часу протидіяли колишня та нова (несформована) системи економічних інтересів суспільства. Тому держава на законодавчому рівні встановлювала правила поведінки суб'єктів господарювання, які мали на меті врівноваження вищезазначених суперечностей.

Проведення реформ у найбільш важливих сферах економіки зумовлює прийняття нових нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність. Результати аналізу сучасного стану законодавства у сфері здійснення господарської діяльності показали наявність низки проблем і суперечностей. Однією з найважливіших проблем, які вимагають негайного вирішення, під час вивчення системи регулювання господарських відносин є необхідність прийняття кожного закону лише на базі суспільних відносин, що склалися об'єктивно, а не на користь окремих груп підприємств [2, с. 103–104].

Так, однією з детермінант виникнення нових видів господарських злочинів є впровадження пільгового оподаткування для окремих категорій суб'єктів господарювання. Загалом такий механізм виглядає цілком виправданим. Однак П. Гега та І. Рогатюк у науковій статті «Пільгове оподаткування як передумова для зловживань та проявів корупції» зазначають, що наявність великої кількості пільг призводить до податкового тиску на всі інші суб'єкти господарювання, які їх позбавлені. По-перше, наявність великої кількості податків та відсутність збалансованого механізму сплати підбурює підприємця ухилятися від їх сплати. По-друге, в разі виявлення порушень зі сплати податків підприємцю дешевше давати хабарі працівникам податкової служби з метою зменшення фінансових санкцій, ніж сплатити всі податки та інші обов'язкові платежі до бюджету. Це створює підґрунтя для корупції в системі державної служби. По-третє, факт продукування законів, що надають пільги лише певним суб'єктам підприємницької діяльності податковій, спричиняє дисбаланс у функціонуванні економіки країни [3, с. 38–39].

Окрім того, важливим аспектом державного регулювання господарських відносин є мінливість нормативної бази. Голова координаційної ради громадської організації «Спілка приватних підприємців», А. С. Ластовецький, надає таку статистику щодо правового регулювання економічних відносин. Так, станом на 2002 р. в Україні існувало 29 805 нормативно-правових актів, які певною мірою стосувались економіки. Лише 606 з них – це закони, що становить 2 % у загальній кількості актів, які регулюють економіку. З цих 606 законів 301 – це зміни та

доповнення до вже наявних законів. Також науковець сформулював основні характерні проблеми, притаманні законодавству України в галузі господарської діяльності:

– по-перше, надто велика кількість нормативно-правових актів зумовлює наявність колізій, а отже – неякісність державного регулювання;

– по-друге, часті зміни в законодавстві спричинюють нестабільність у правовому регулюванні господарської діяльності;

– по-третє, неправильне співвідношення законів і підзаконних нормативно-правових актів призводить до нівелювання регуляторного впливу законів та розпорошення їх дієвості в підзаконних нормативних актах [4, с. 47].

Слушно з цього приводу зауважує професор О. Г. Кальман у своїй статті «Криміногенні фактори та проблеми протидії злочинам у сфері господарської діяльності». Науковець вважає, що «політика має бути концентрованим вираженням економічних потреб суспільства... Політичні інтереси переважно пов'язані з реалізацією економічних інтересів. І якщо політика неадекватно відображає економічні потреби суспільства, то така політика неминуче призведе до загострення соціальних суперечностей і форм політичної боротьби, а також до зростання рівня економічної злочинності. Таким чином, достатньо згадати трагічні сторінки вітчизняної історії в переломні етапи її розвитку. Політична нестабільність у нашому суспільстві на сучасному етапі загострила до межі економічну й соціальну ситуацію, призвела до зростання рівня злочинності в економічній сфері» [5, с. 22].

Багато науковців у різні часи вносили численні пропозиції щодо усунення зазначених детермінант. Так, В. В. Сташис зауважує, що «доцільним є запровадження механізму забезпечення розробки і прийняття обґрунтованих нормативно-правових актів економічного спрямування, який повинен містити такі елементи: економічне обґрунтування, кримінологічний аналіз і прогноз, комплексну правову експертизу, аналіз можливих негативних наслідків реалізації цих нормативно-правових актів й умов блокування цих наслідків, внесення доповнень, поправок тощо» [6, с. 250].

Отже, через здійснення соціально та економічно обґрунтованої політики відбувається усунення причин злочинності в цій сфері. Економіку нашої держави регулює необґрунтовано велика кількість нормативно-правових актів, які часом суперечать один одному. Правову експертизу таких регулятивних документів проводять не на належному рівні, а кримінологічний аналіз не здійснюють взагалі. Ми вважаємо, що саме недосконала державна регуляторна політика господарської діяльності викликає плутанину й неточності в тлумаченні нормативно-правових актів і створює умови для порушення вимог законодавця й уникнення відповідальності за це недобросовісними суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел

1. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи України в механізмі держави : монографія / Т. О. Пікуля. – Тернопіль : Астон, 2005. – 200 с.
2. Бурбело О. А. Детінізація економіки (організаційно-правові проблеми) : монографія / О. А. Бурбело, М. М. Калашніков. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2008. – 192 с.
3. Гега П. Пільгове оподаткування як передумова для зловживань та проявів корупції / П. Гега, І. Рогатюк // Право України. – 2005. – № 3. – С. 34–39.
4. Ластовецький А. Колізії у законодавстві про підприємництво / А. Ластовецький // Право України. – 2002. – № 9. – С. 46–51.
5. Бізнес та злочинність: кримінологічні дослідження / редкол. : Є. Гнатенко та ін. ; відп. ред. В. Поклад. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – Вип. 5. – 168 с.
6. Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності : матеріали науково-практичної конференції / редкол. : В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – Харків : Кроссруд, 2006. – 260 с.